

POLJUDNA POJASNILA K POOBLASTILNEMU OBRAZCU KOLEKTIVNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENJE ZAMP

KAJ JE KOLEKTIVNO UPRAVLJANJE

ZAMP - ZDRUŽENJE AVTORJEV SLOVENIJE, k.o. (Združenje ZAMP) je nosilec **Dovoljenja za kolektivno upravljanje avtorskih pravic na delih s področja književnosti, znanosti in publicistike ter njihovih prevodih**, podeljenem s strani Urada RS za intelektualno lastnino, in sicer z odločbo številka 800-9/96 z dne 14. 11. 1997.

Kolektivno upravljanje avtorskih pravic je, kot pravi zakon, namenjeno »olajšanju prometa z avtorskimi pravicami«, kar pomeni, da avtorji lažje, zanesljiveje in učinkoviteje pridejo do nadomestila za uporabo svojega avtorskega dela preko kolektivne organizacije kot bi to dosegli sami (oziroma sami, z redkimi izjemami, tega verjetno ne bi zmogli, kot kaže stanje tistih imetnikov avtorskih pravic, ki jih ne zastopa kolektivna organizacija). Sistem kolektivnega upravljanja je podvržen strogi zakonski regulaciji in je administrativno in informacijsko zahteven, vendar pa za avtorje predstavlja neprecenljivo podporo pri uveljavljanju njihovih pravic.

*

AVTORSTVO IN IMETNIŠTVO PRAVIC

Imetništvo pravic je širši pojem od pojma avtorstva. Avtor je imetnik lastnih pravic, v primeru, da jih ni prodal ali pogodbeno prenesel na koga drugega. Imetnik je lahko recimo dedič, ali pa tudi vsaka pravna oseba, ki si je na kakršen koli način pridobila imetništvo določenega avtorskega dela.

V principu imamo tri vrste imetnikov: 1. avtor; 2. dedič in 3. pravna ali fizična oseba, ki je pridobila pravico nad avtorskim delom (recimo z nakupom pravic). Avtorja/e ali imetnika/e lahko pri uveljavljanju njegovih pravic predstavlja tudi njegov /njihov pravni zastopnik, če ima za to veljavno pooblastilo.

*

VRSTE PRAVIC, KI JIH UPRAVLJA ZAMP

V skladu z uradnim dovoljenjem Združenje ZAMP upravlja deset (skupin) pravic oziroma načinov izkoriščanja avtorskih del. V grobem pa jih lahko razdelimo na dva sklopa:

1. **obvezno kolektivno upravljane pravice**, za upravljanje katerih v skladu z ZKUASP velja pooblastilo po zakonu, v RS pa na področju obveznega upravljanja velja tudi princip monopola, in
2. **pravice, za katerih upravljanje je potrebno osebno pooblastilo avtorja oz. imetnika pravic** Združenju ZAMP.

Med obvezno kolektivno upravljane pravice spadajo:

1. pravice javne priobčitve¹ (tki. »male pravice«, ki zajemajo primarno in sekundarno radiodifuzno oddajanje², pravico javne priobčitve na javnih prireditvah ter pravico javnega predvajanja s fonogrami in videogrami),

¹ »Javna priobčitev« je pravni izraz, ki pomeni vsake vrste objavo, torej dejstvo, da je neko avtorsko delo postalo dostopno za javnost. Objava je lahko vsako dejanje, zaradi katerega neko delo postane znano javnosti, lahko je to knjižna izdaja dela, lahko je javno branje ali celo samo slika besedila, ki se pojavlja v javnosti.

² Primarna radiodifuzija je npr. objava na radiu ali televiziji, torej objava na mediju, ki oddaja radiodifuzno, sekundarna radiodifuzija oziroma retransmisija pa je predvajanje radia, televizije in podobnih radiofuznih oblik oddajanja na javnih mestih, recimo v gostinskih lokalih, prodajalnah in podobno.

2. pravica reproduciranja za privatno in drugo lastno uporabo ter
3. pravica kabelske retransmisije.

Med pravice, ki jih združenje ZAMP upravlja na podlagi veljavnega pooblastila avtorja oziroma imetnika pa spadajo:

1. reproduciranje književnih del na fonograme in videograme,
2. dajanje v najem fonogramov in videogramov,
3. javno posojanje fonogramov in videogramov,
4. reproduciranje avtorskih del v čitankah in učbenikih za pouk,
5. ponatis odlomkov ali krajših pisanih del s področja leposlovja v dnevnem ali periodičnem tisku oziroma na tiskovinah,
6. ponatis aktualnih člankov v dnevnem in periodičnem tisku,
7. reproduciranje in javna priobčitev del v okviru propagandnih sporočil, ki trajajo do 60 sekund
8. dajanje avtorskih del na voljo javnosti ³

*

OBSEG PRAVIC, ZAUPANIH V UPRAVLJANJE ZAMP

Pooblastilo Združenju ZAMP glede pravic, ki jih le-to upravlja na podlagi pooblastila, **se lahko nanaša na vsa ali zgolj na posamična dela** iz avtorjevega oz. imetnikovega repertoarja, odvisno od imetništva pravic. Glede imetništva pravic so situacije lahko zelo raznolike. Če je imetnik pravice na primer dedič, je morda podedoval upravljanje pravic le za nekatera dela avtorja, katerega dedič je, za druga dela istega avtorja pa je dedič, torej imetnik pravic morda kdo drug: zato je v tem primeru potrebno pooblastilo, ki ga kolektivni organizaciji da imetnik pravic, dodati seznam del, za katera ima imetnik pravice in za katere kolektivno organizacijo pooblašča.

Za kolektivno organizacijo je posebno pomembno vedeti, katera dela naj za avtorja upravlja v delu »neobveznih« pravic, tj. pravic, ki jih ZAMP upravlja preko pooblastila. S preglednostjo in številčnostjo pooblastil bo upravljanje s temi pravicami mnogo učinkovitejše. Avtorji ali imetniki pravic lahko Združenju ZAMP tudi sami prijavljajo različne uporabe svojih del, kiso jih zaznali, pa za njihovo uporabo sami niso mogli izposlovati nadomestila in si tako pridobijo posredovanje oziroma uveljavitev svojih pravic preko ZAMP.

Pri tem je pomembno vedeti tudi, da ima pooblastitelj pravico, da pooblastilo, dano Združenju ZAMP kadarkoli v celoti ali delno prekliče, pri čemer preklic učinkuje z iztekom leta. Tu je avtor ali imetnik pravic izrazito svobodnejši kot npr. ob podpisovanju različnih avtorskih pogodb.

*

OZEMELJSKA PRISTOJNOST

Avtor ali imetnik pravic je lahko član le ene, lahko pa je tudi član več kolektivnih organizacij drugod po svetu, ki v skladu z njegovimi pooblastili in zakonodajo, ki velja v posameznih državah, upravlja njegove pravice.

³ Dajanje na voljo javnosti zajema predvsem reprodukcijo avtorskih del na spletu.

Združenje ZAMP ima zakonsko dovoljenje Urada za intelektualno lastnino (UIL) za upravljanje uporabe avtorskih del s področja književnosti, znanosti in publicistike na ozemlju Republike Slovenije. Tipičen primer, kjer avtorja zastopata, vsaka za svoje ozemlje, dve kolektivni organizaciji, so nekateri zamejski avtorji, ki lahko za upravljanje v RS pooblastijo ZAMP, za državo, v kateri živijo, pa tamkajšnjo kolektivno organizacijo. Stvar svobodne odločitve vsakega posameznega imetnika pravic pa je, katero/e kolektivno/e organizacijo/e bo pooblastil za katero/a ozemlje/a.

V kolikor avtor ali imetnik Združenja ZAMP ne pooblasti za upravljanje uporabe svojih del na vseh ozemljih oziroma po vsem svetu (pri čemer Združenje ZAMP prevzame odgovornost za vpis avtorja v mednarodno informacijsko bazo), mora Združenje ZAMP sredstva, zbrana iz naslova uporabe njegovih del na ozemlju RS, nakazati sestrski kolektivni organizaciji v drugi državi, ki ima pooblastilo tega avtorja. Opozoriti pa velja, da je tako prenakazovanje sredstev navadno povezano z dodatnimi stroški obdelave in izmenjave podatkov, zato je za avtorje, ki imajo svoja dela predvajana tako v Sloveniji kot v svoji matični državi (če ta ni Republika Slovenija), priporočljivo, da Združenje ZAMP pooblastijo vsaj za upravljanje uporabe svojih del na ozemlju Republike Slovenije.

Tudi na področju ozemeljskih pristojnosti obstaja seveda cela vrsta različnih situacij: avtor ali imetnik pravice lahko pooblasti Združenje ZAMP za upravljanje svojih pravic na katerem koli ozemlju ali izrecno samo za določena dela na določenih ozemljih, lahko tudi izvzame katero koli ozemlje, v skladu s svojimi interesi in presojo.

*

ČLANSTVO

Članstvo pooblastitelja v Združenju ZAMP je prostovoljno in nima neposrednega vpliva na kakovost upravljanja njegovih pravic ali obseg kolektivno upravljanih pravic posameznega imetnika. Le člani pa lahko sodelujejo pri upravljanju Združenja ZAMP in le člani volijo predstavnike v Nadzorni odbor ter soodločajo o statutarnih pravilih, vse to pa lahko pomembno vpliva tako na delovanje in razvoj kolektivne organizacije kot na ureditev načina zbiranja in razdeljevanja zbranih sredstev.

Pri tem pa je pomembno tudi, da Združenje ZAMP kot kolektivna organizacija ne zastopa le članov, ampak vse imetnike, za katere pravice upravlja obvezno kolektivno, ter da je Skupščina Združenja ZAMP sicer njegov najvišji organ, vendar pa je Združenje ZAMP kot kolektivna organizacija strogo podrejena tudi visoko reguliranim zakonskim zahtevam in ne le Skupščini.

*

TEMELJNA ZAKONODAJA, KI UREJA DELOVANJE ZAMP

Temeljno zakonodajo, ki ureja organizacijo, delovanje ter pravice in obveznosti Združenja ZAMP kot kolektivne organizacije predstavljajo:

- Zakon o kolektivnem upravljanju avtorske in sorodnih pravic (ZKUASP; Uradni list RS, št. 63/16), ki ureja kolektivno upravljanje avtorske in sorodnih pravic;
- Zakon o avtorski in sorodnih pravicah (ZASP; Uradni list RS, št. 16/07 - uradno prečiščeno besedilo, 68/08, 110/13, 56/15, 63/16 - ZKUASP in 59/19), ki ureja avtorsko in sorodne pravice;
- Zakon o društvih (ZDru-1; Uradni list RS, št. 64/11 - uradno prečiščeno besedilo in 21/18 - ZNOrg), ki ureja delovanje društev.